

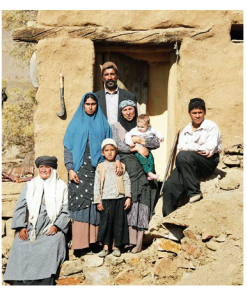
از سالن تاسطر

نسبتی ناتمام

اقتباس ادبی
در جشنواره فیلم فجر

احسان طهماسبی

«کوچ» تنها اقتباس ادبی حاضر در جشنواره امسال

در ۴ دهه گذشته، ادبیات داستانی ایران مسیر مستقل خود را طی کرده و در بسیاری از دوره‌ها، جلوتر از سینما به مسائل اجتماعی و زیستی پرداخته است. با این حال، سینمای ایران کمتر توانسته این ظرفیت را به زبان سینما ترجمه کند. بسیاری از اقتباس‌ها یا در سطح وفاداری صوری به متن باقی مانده‌اند، یا در فرایند تولید چنان تعدیل شده‌اند که نه استقلال سینمایی دارند و نه ریشه ادبی‌شان حفظ شده است. جشنواره فیلم فجر نیز در بسیاری از ادوار گذشته، هم‌سو با جریان بدنه سینمای ایران، اقتباس ادبی را نه به‌عنوان یک جریان، بلکه اغلب به‌صورت رخدادی مقطعی و منفرد در خود داشته؛ حضوری نامنظم که بیشتر حاصل تصمیم‌های فردی فیلمسازان بوده تا نتیجه سیاستگذاری جشنواره. بسیاری از فیلم‌ها با نام ادبیات وارد فجر شده‌اند اما در اجرا، از زبان سینما گریزانند و به گزارش تصویری متن بسنده کرده‌اند. از دیگر سو، نگاه محتاط و محافظه‌کارانه فجر به ادبیات، دامنه اقتباس را محدودتر کرده و بخش مهمی از ادبیات معاصر ایران، به‌دلیل حساسیت‌های اجتماعی و سیاسی، هرگز امکان تبدیل شدن به فیلم در فضای فجر را نیافته است و در نهایت آنچه به جشنواره راه پیدا کرده، اغلب نسخه‌های خنثی‌شده‌ای بوده‌اند که پیش از رسیدن به سالن، از سطر فاصله گرفته‌اند. معذود موارد موفق نیز، بیش از آنکه محصول حمایت جشنواره باشند، نتیجه شناخت و سماجت فیلمسازانی‌اند که ادبیات را می‌شناسند و می‌دانند سینما قرار نیست متن را تکرار کند، بلکه باید آن را بازسازی کند. داوری جشنواره فجر نیز عموماً با اقتباس‌های ادبی رابطه‌ای محتاط، ناپایدار و فاقد اولویت داشته است. در غالب این قضاوت‌ها، هیأت داوران فجر اقتباس را نه به‌عنوان یک دستاورد مستقل بلکه به‌مثابه یکی از عناصر فرعی فیلم دیده‌اند. اقتباس‌های قابل اعتنا، اغلب بدون نشانه‌ای روشن در نتایج داوری عبور کرده‌اند و نه تشویق شده‌اند و نه به معیار تبدیل شده‌اند. از سوی دیگر، فقدان جایزه یا شاخص مشخص برای اقتباس نیز باعث شده داوری‌ها پراکنده و سلیقه‌ای به‌نظر برسند و در نبود معیار روشن، تصمیم‌ها بیشتر تابع ترکیب هیأت داوران هر دوره بوده‌اند تا یک سیاست ثابت.

زندگی یک خانواده حاشیه‌نشین

گفت‌وگو با محمد علیزاده فرد، کارگردان فیلم «حاشیه»

بابک خواجه‌پاشا، کارگردان فیلم سینمایی «سرزمین فرشته‌ها» که در چهل‌وچهارمین جشنواره ملی فیلم فجر حضور دارد، درباره این اثر و حضور آن در جشنواره گفت: خیلی خوشحالم که بالاخره توانستیم این فیلم را بعد از ۲ سال در کنار منوچهر محمدی تولید کنیم و به جشنواره فجر برسانیم.

وی درباره اهمیت حضور در جشنواره فیلم فجر توضیح داد: جشنواره فجر بالاخره خاستگاه سینمایی ایران است و منجر به برند شدن برخی از موارد سینمایی کشور شده و ما توانستیم با آن فرهنگ خود را صادر کنیم. من هم خیلی خوشحال هستم که در این جشنواره حضور دارم. خواجه‌پاشا در ادامه در مورد دلایل ساخت فیلم و انتخاب موضوع آن گفت: فکر می‌کنم طی ۳-۲ سال گذشته دغدغه کودکان در

فهمیه بنا‌آذر

محمد علیزاده فرد هم مثل دیگر فیلمسازان فیلم‌اولی بیشترین تجربه را در ساخت فیلم‌های کوتاه دارد، اما او چند تله‌فیلم نیز ساخته و امسال با «حاشیه» به جشنواره آمده است. فیلمی اجتماعی با فضای روز که در آن هادی کاظمی، مهران احمدی و سجاد بابایی بازی می‌کنند. این فیلم قصه خانواده‌ای را به تصویر می‌کشد که به‌خاطر مسائل اقتصادی در حاشیه‌شهر زندگی جدیدی را تجربه می‌کنند. «حاشیه» درامی معمایی است که در آن فیلمساز ز پر پوست شهر می‌رود تا پی جوی سرنوشت کاراکترهای برگزیده اش

امسال با فیلم بلند «حاشیه» در جشنواره حضور دارید. بعد از «تروا» و ساخت فیلم‌های کوتاه ایده ساخت «حاشیه» از کجا آمد؟ این ایده برای چند سال پیش است. این ایده براساس تجربه‌های زندگی خودم شکل گرفت، به اضافه فضای اقتصادی‌ای که در جامعه هر روز دارد سخت‌تر می‌شود و به جای اینکه از حاشیه‌نشین‌ها کم شود، به آنها افزوده می‌شود. بعد از نگارش ایده و طرح، چند بار اقدام به ساخت «حاشیه» کردیم که بنا به دلایلی به نتیجه نرسید. سال گذشته طبق توافقی که با حوزه هنری داشتیم به همراه بنیامین هفت‌لنگ، نگارش فیلمنامه را شروع کردیم و چند ماهی در گیر آن بودیم تا به نسخه اول رسیدیم. البته تا زمانی که به پیش تولید و تولید برسیم نیز بارها فیلمنامه را بازنویسی کردیم.

به نظر می‌رسد با توجه به عنوان فیلم و مضمون اجتماعی‌ای که «حاشیه» دارد، این فیلم قصه‌اش در حاشیه شهر اتفاق می‌افتد. فیلم شما درباره مسائل اجتماعی حاشیه‌نشین‌هاست؟

فیلم درباره خانواده‌ای است که به‌دنبال یک اتفاق مالی ضربه می‌خورند و مجبور می‌شوند در حاشیه شهر زندگی کنند و با مشکلاتی روبه‌رو می‌شوند که به شکل سینمایی و دراماتیک به آن پرداخته‌ایم.

شما پیش‌تر با یوسف منصوری در ساخت «تروا» همکاری داشتید. این همکاری چطور شکل گرفت؟ فکر می‌کنید «حاشیه» جزو فیلم‌هایی هست که بتواند مخاطب را در گیر قصه‌اش کند؟

سال ۹۹ در «تروا» کار کرده بودیم و در «حاشیه» نیز این اتفاق تکرار شد. از آن زمانی که ایده و طرح را به فیلمنامه تبدیل کردیم، تهیه‌کننده هم کنار ما حضور داشت و مراحل را با هم پیش بردیم. تلاش بر این بود که از نظر تعلیق و جذابیت‌های حسّی تماشاگر را در گیر کنیم و این تلاش در متن و تولید هم نمود داشته. با این حال مشتاقم که رویارویی تماشاگر را با اثر ببینیم و اینکه تا چه حد موفق بوده‌ایم.

امسال رقابت فیلمسازان فیلم‌اولی بیشتر از سال‌های گذشته است. این حضور و رقابت را چطور پیش‌بینی می‌کنید؟ آیا جشنواره فرصتی برای دیده شدن فیلمسازان است؟

تجربه حضور پررنگ فیلم‌اولی‌ها در سال‌های قبل هم بوده و امسال نیز این حضور قابل توجه است.

باشد. فیلمی که برخی رسانه‌ها داستانش را این‌گونه روایت کرده‌اند: «محسن طلبیه جوانی است که به دلیل حادثه‌ای مجبور به پرداخت دیه و خسارت می‌شود و همین مسئله باعث می‌شود که او و خانواده‌اش مجبور شوند به حاشیه تهران بروند و آنجا خانه بگیرند. در محله جدید دختر کوچک محسن ناپدید می‌شود و او به همراه یکی از اهالی حاشیه به نام مهدی که او هم فرزندش گم شده است به دنبال یچه‌ها پشان می‌گردند...»

حضور هادی مقدم دوست به عنوان بازگردان و کمال تبریزی در مقام مشاور کارگردان از دیگر نکات قابل ذکر این فیلم است.

قطعا این حضور فضای جذابی دارد. امیدوارم فیلم‌ها همگی در سطح خیلی خوبی باشند، چراکه جشنواره فجر با حضور فیلم‌های قوی باعث‌قوت سینمای ایران می‌شود. امیدوارم رقابتی که صورت می‌گیرد جذاب و سالم باشد.

از انتخاب باز یگران بگویید. ۲ باز یگر شما در کار نامه باز یگری‌شان فیلم‌های طنز هم دارند. انتخاب این دو باز یگر (هادی کاظمی و مهران احمدی) برای حضور در یک فیلم جدی ریسک نبود؟

هادی کاظمی، مهران احمدی و سجاد بابایی ۳ باز یگر مردم ما هستند که نقش‌های متفاوتی در «حاشیه» از آنها خواهیم دید. به‌نظم انتخاب باز یگرانی که در کار نامه‌شان طنز هم وجود دارد ریسک نبود. کسانی که سال‌ها در فضای کم‌دی کار کرده‌اند با توجه به اینکه بازی در این فضا سخت و دشوار است، توانسته‌اند از عهده آن به‌خوبی بر بیایند. این باز یگران به تکرار نیفتاده‌اند. هادی کاظمی از جمله باز یگرانی است که کارهای طنز زیادی دارد، اما ورودش به نقش‌های جدی همیشه با موفقیت همراه بوده، چراکه خودش به‌شدت باز یگر توانمندی است. باز یگران زن ما نیز از جمله خانم کائلی و رفیعی و حتی باز یگران کودک بیشترین انرژی را صرف بازی‌های خود کرده‌اند و باز یگران به‌اصطلاح اذیت‌کنی نبودند. آنها خودشان بیشترین دغدغه را داشتند که این موضوع برایم بسیار بال‌رز است. ساخت فیلم‌های کوتاه و البته اگر اشتباه نکنیم یک تله‌فیلم (تروا) چقدر مسیر را برای «حاشیه» باز کرد و چقدر به ساخت نخستین فیلم بلندتان کمک کرد؟

من در این سال‌هایی که فیلم کوتاه می‌ساختم با عوامل پشت صحنه بیشترین تعامل را داشتم و این افراد برای تولید فیلم اول نیز بسیار کمک‌کننده بودند. خوشبختانه گروه کاملاً همراهی داشتیم. تجربه‌های فیلمسازی نیز در تولید فیلم اول بسیار کمک کرد و از تمام تجربه‌ها در «حاشیه» استفاده کردم.

«حاشیه» فیلم کم‌هزینه‌ای بوده یا پرهزینه؟ چه مشکلاتی به‌عنوان کارگردان فیلم‌اولی در مسیر راه‌تان قرار داشت؟

در میان آثار سینمایی‌ای که در سازمان اوج و یا حوزه هنری ساخته می‌شود «حاشیه» جزو فیلم‌های کم‌هزینه است. با توجه به فضای روز و سوز اجتماعی‌ای که داشتیم فیلم هزینه‌زیعجیب و غریبی نداشت و بودجه‌اش در حد و اندازه معمول آثار سینمایی بود.

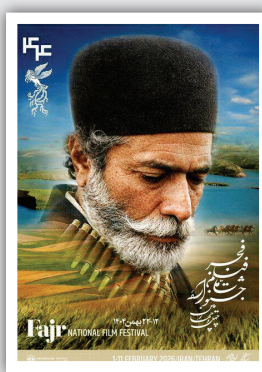
دیکته و زاویه

فرار از یک نیاز

پوستر جشنواره

حافظ روحانی

از حدود ۱۰ سال پیش که جشنواره جهانی فیلم کن تصویری نمادین از یکی از فیلم‌های موفق را که در دوره‌های پیشین جشنواره به نمایش در آمده و به شهرت و اعتبار بین‌المللی رسیده بودند به‌عنوان تصویر اصلی روی پوستر انتخاب و چاپ کرد، این الگو محبوبیت جهانی یافت. شاید از همین‌رو باشد که جشنواره «ملی» فیلم فجر هم تصمیم گرفت که به‌فاصله چند سال از همین الگو برای پوسترش استفاده کند. الگویی که برخلاف شکل قدیمی‌تر پوستر جشنواره «ملی» فیلم فجر که بیشتر بر تصویر نماد جشنواره، سیمرغ بلورین بر اساس طرحی از ابراهیم حقیقی، تأکید می‌کرد حالا بر الگوی محبوب این روزهای جشنواره‌های بین‌المللی رقابتی موسوم به الف استوار شده است.

جدداً پیروی از این گرایش جدید، برگزار کنندگان جشنواره کوشیدند تا این رویکرد را با استفاده از هوش مصنوعی در طراحی پوستر همراه کنند تا یکی دیگر از گرایش‌های جدید و محبوب در طراحی پوستر را به نیز به کار بگیرند. همین موضوع در زمان استفاده از هوش مصنوعی روی تصویر رقیبه‌چهره‌آزاد در فیلم «مادر» ساخته علی حاتمی در دوره پیشین جشنواره به اعتراضات عمومی و در نهایت تغییر پوستر هم منجر شد؛ اتفاقی که امسال با تصویر علی نصیریان در فیلم «شیر سنگی» ساخته سال ۱۳۴۵ مسعود جعفری جوزانی هم تکرار شد. هر چند دستکاری تصویر امسال با هوش مصنوعی با آن میزان از مخالفت همراه نشد و به اعتراض کوچکی از علی نصیریان محدود ماند. شاید این دو «نواوری»، پیروی از دو گرایش جدید در طراحی پوستر جشنواره «ملی» فیلم فجر، تنها تلاش‌ها برای به‌روز کردن جشنواره «ملی» فیلم فجر است. درحالی‌که برگزار کنندگان جشنواره تا امروز به اشکال مختلف در برابر هر نوع به‌روز کردن و نواوری در جشنواره مقاومت کرده‌اند، این تلاش یکی از معذود نئسانه‌هایی است که نشان می‌دهد، جشنواره همچون هر پدیده دیگری نیازمند نواوری و تغییر رویکرد است تا با روح زمانه‌اش همراه و هم‌سو شود. تردید دارم که صرفاً با چنین تغییر کوچکی بتوان یک نیاز لاجرم را که سال‌هاست به تعویق افتاده، جبران کرد.